

La gramàtica en ensenyaments competencials

L'ensenyament de les llengües a les escoles implica generalment per als alumnes haver d'aprendre una sèrie de terminologia gramatical i sintàctica. Uns continguts conceptuals que impliquen, per una banda un desenvolupament del pensament abstracte i, per altra, l'aplicació de estratègies que els permetin destriar entre categories de paraules i funcions sintàctiques. **A les Escoles Garbí Pere Vergés reflexionem sobre l'objectiu final de l'aprenentatge de la gramàtica per tal de proposar un ensenyament el més competencial possible.**

Etimològicament, el terme gramàtica significa "l'art de les lletres". El terme grec *grammatikḗ tékhne* feia referència a totes les disciplines relacionades amb la paraula: des de l'oratòria fins a l'anàlisi crítica, passant per la fonologia, la reflexió sobre la formació de paraules i l'organització de les frases i sintagmes. Actualment el terme gramàtica ens serveix, per regla general, per designar el conjunt de característiques morfològiques (flexió de les paraules) i sintàctiques (mecanismes de generació de frases correctes) d'una llengua. **L'ensenyament tradicional de la gramàtica ha consistit bàsicament a posar etiquetes: *sintagma nominal, subjecte, pronom personal, complement directe...*** Una metodologia que ens serveix per realitzar l'anàlisi de les formes que adopta la llengua, però que no ens permet aprofundir en la relació que aquestes formes mantenen amb el sentit de les oracions, amb el context de les situacions comunicatives. **Aquesta presentació descontextualitzada de les estructures gramaticals, generalment, és vista pels alumnes com avorrida, monòtona i poc motivadora.**

A les nostres escoles considerem que cal reflexionar sobre la utilitat d'aquesta pràctica. Per a què els serveix aprendre a

etiquetar les parts d'una oració? Si la finalitat de la reflexió gramatical és la discriminació entre categories gramaticals i funcions sintàctiques, correm el risc de proposar un aprenentatge poc significatiu que no es pugui aplicar a situacions reals de la vida dels alumnes i, consegüentment, de qüestionable utilitat en ensenyaments competencials. Significa això que hem d'erradicar del nostre currículum tot rastre de reflexió gramatical?

Actualment trobem **línies de recerca en l'àmbit de la didàctica de les llengües que reivindiquen la utilitat de la reflexió gramatical aplicada al desenvolupament de les competències comunicatives dels alumnes**, és el cas de la iniciativa GrOC (Gramàtica Orientada a les Competències) que proposa vies de millora en l'ensenyament de la gramàtica a secundària, o GREAL, el Grup d'Investigació sobre l'Ensenyament i Aprenentatge de llengües de La Universitat Autònoma de Barcelona. Milian i Camps, membres de GREAL expliquen que *"ensenyar gramàtica consisteix en establir ponts entre el coneixement intuïtiu, implícit, manipulatiu, verbalitzat amb les paraules de cada dia, i el coneixement sistematitzat sobre la llengua i els seus usos."* MILIAN, M.; CAMPS, A. (2006).

Guadalupe Jover, al seu article "Por activa y por pasiva" identifica cinc àmbits en els quals la reflexió gramatical resulta de gran ajuda a l'alumnat: la revisió de textos, l'aprenentatge de segones llengües, la millora de les habilitats conversacionals, la resolució de problemes de comprensió lectora i l'anàlisi crític de tot tipus de missatges mitjançant la detenció d'usos manipuladors del llenguatge (JOVER, 2011).

Quan parlem de revisar textos, el fet de tenir unes nocions fermes sobre com funciona la gramàtica d'una llengua resulta de gran utilitat. Com podríem atendre a conceptes coherència i cohesió lingüística sense fer referència a la morfologia i la sintaxi? Per posar un exemple: les errades de concordança, que generalment proliferen en els textos escrits de manera ràpida,

només es poden detectar i corregir si coneixem la capacitat flexiva dels verbs (persona, temps i mode) i dels substantius i adjectius (gènere i nombre). **Seguint els principis del nostre Projecte Pedagògic, les pràctiques d'autoavaluació i coavaluació són un bon moment per la posada en pràctica d'aquesta reflexió gramatical i fer que l'aprenentatge gramatical sigui significatiu.** Pel que fa a l'aprenentatge de noves llengües (i també llenguatges de programació informàtics), la sintaxi ens permet establir ponts entre el funcionament de diferents llengües tal com ja explicàvem a l'article sobre plurilingüisme en aquest mateix Espai de Coneixement. Les habilitats conversacionals poden millorar mitjançant l'entrenament en diferents contextos, però resulta innegable la utilitat de conèixer les parts de l'oració per tal de modular el nostre discurs de manera adequada.

Quant a la resolució de problemes de comprensió lectora i l'anàlisi crítica, la reflexió gramatical ens permet accedir a tipologies textuais complexes (textos jurídics, científics, administratius...) i discutir els usos manipuladors del llenguatge. Durant el temps de treball global, tant professors com companys poden ajudar en un moment donat a guiar la comprensió d'una font d'informació mitjançant la reflexió gramatical. Una altra manera de treballar aquest tipus de reflexió, és la realització d'activitats de *parells mínims* durant els temps de treball específic de llengua. El concepte *parell mínim* va néixer amb l'estructuralisme per designar una parella de mots que només es distingeixen per un fonema. Ara bé, dins de la didàctica de les llengües, quan parlem de ***parells mínims*** també ens referim a **activitats que parteixen de dos enunciats molt semblants però que amaguen diferències de significat.** Diferències que, mitjançant la reflexió gramatical, els alumnes poden identificar. Són activitats on l'alumne ha d'incorporar tot el seu coneixement gramatical, sintàctic i la seva intuïció sobre aspectes pragmàtics de l'ús de la llengua per tal de resoldre ambigüitats lingüístiques o detectar agramaticalitats.

Per exemple, per tal d'explicar perquè una de les oracions següents és agramatical: a. *L'ordinador és reparat pel tècnic.* b. *Es repara l'ordinador pel tècnic,* l'alumne ha de fer servir una sèrie de conceptes gramaticals (veu activa, passiva, passiva pronominal) i funcions sintàctiques (subjecte i complement agent). Podem trobar molts exemples del treball de *parells mínims* al compte de twitter @paresminimos gestionat per l'associació GrOC.

El procés de resolució dels problemes plantejats en aquest tipus d'activitats implica la formulació d'hipòtesis per part dels alumnes, la consideració de diferents situacions comunicatives i el diàleg i discussió sobre aspectes lingüístics. És justament aquest intercanvi i indagació en els coneixements lingüístics el que ens aporta un context enriquidor i significatiu a l'aprenentatge de llengües. Són activitats que requereixen temps i implicació per part de docents i alumnes, però que ens ajuden a desenvolupar les habilitats comunicatives i reflexives dels nostres alumnes.

La gramàtica ens ha de permetre
analitzar la llengua en detall

sense oblidar la finalitat **d'il·luminar:**

les nostres produccions textuais

les nostres habilitats conversacionals

la manera com aprenem noves llengües

la comprensió dels discursos dels altres

